

תוכן עניינים

3.....	מבוא
4.....	מהו מונופולין
5.....	כוח שוק משמעותי
7.....	מהו שוק
9.....	הצהרת הממונה
9.....	האיסורים החלים על מונופולין
10.....	האיסור על ניצול המעמד לרעה
12.....	קביעת מחיר גבוה בלתי הוגן
17.....	יישומן של עילות אחרות לניצול לרעה
19.....	דיון ומסקנות
22.....	סיכום
23.....	רשימה ביבליוגרפית

מבוא

דיני ההגבלים העסקיים מגדירים מיהו בעל מונופולין, ומהם החובות והאיסורים המוטלים עליו. בעל מונופולין הוגדר בעבר כמי שהחזיק ביותר ממחצית מנתח השוק שבו הוא פועל, אולם הגדרה זו הורחבה כיום, מתוך רצון להשוות בין ההגדרה של בעל מונופולין בישראל לבין הגדרות מקבילות במדינות אחרות, ונקבע כי בעל מונופולין הוא גם מי שיש לו כוח שוק משמעותי.

אחד מן האיסורים העיקריים, ומהשכיחים שנדונו בפסיקה, המוטלים על בעל מונופולין, הוא האיסור על ניצול לרעה של מעמדו של המונופולין. איסור כללי זה נקבע בסעיף 29א לחוק ההגבלים העסקיים (או בשמו החדש – חוק התחרות הכלכלית), כאשר בצד האיסור הכללי מונה המחוקק רשימה של פעולות המקימות חזקה כי בעל המונופולין ניצל את כוחו לרעה. בין פעולות אלה ניתן למנות: קביעת רמת מחירים בלתי הוגנת; צמצום או הגדלה של כמות הנכסים או השירותים שלא במסגרת פעילות תחרותית הוגנת; קביעת תנאי התקשרות שונים לעסקאות דומות; התניית התקשרות בתנאים שאינם נוגעים לתנאי ההתקשרות.

במסגרת העבודה אבקש להראות, כי ישנו חוסר אחידות בקשר לאופן שבו מפרשים בתי המשפט את האיסורים הקבועים בסעיף 29א לחוק. השוני בפרשנות המוענקת לאיסורים אלה נובע, לדעתי, מחילוקי דעות מורכבים בקשר למטרותיהם של האיסורים שבדיני ההגבלים העסקיים. חילוקי דעות אלה באו לידי ביטוי בצורה מובהקת בקשר לשאלה האם במסגרת דיני ההגבלים העסקיים יש להטיל איסור על קביעת מחיר גבוה ובלתי הוגן. שאלה זו נתונה לגישות שונות, בין גישת המשפט האמריקאי לגישת המשפט האירופי, וקיימים לגביה חילוקי דעות גם בין המלומדים בישראל. בקשר לשאלה קונקרטית זאת ניתנה הכרעה על ידי בית המשפט, ונקבע כי האיסור על ניצול לרעה של מעמד המונופולין כולל גם את האיסור על קביעת מחיר גבוה ובלתי הוגן, אולם במסגרת העבודה אבקש להראות כי למרות שההכרעה ניתנה בקשר לשאלה הקונקרטית, היא טרם הוכרעה בקשר לפעולות אחרות שיכולות לעלות לכדי ניצול לרעה, והדבר מוביל לתוצאות שונות בקשר לפרשנות שמעניק בית המשפט לאיסורים הקבועים בחוק. אטען, כי חילוקי הדעות הללו נוגעים לשאלה עקרונית ומהותית: האם מטרתם של האיסורים שבדיני ההגבלים העסקיים נועדו להתמודד רק עם פגיעה בתחרות החופשית בשוק ובמתחריו של בעל המונופולין, או שהם נועדו להתמודד עם כל פגיעה הנגרמת מפעולותיו של בעל המונופולין, גם כזו המכוונת ללקוחותיו של בעל המונופולין בלבד, ואף אם לא הוכחה בהכרח פגיעה בתחרות החופשית. לאור הרחבת האיסור על ניצול לרעה גם על קביעת מחיר גבוה ובלתי הוגן ניתן לכאורה להסיק כי עמדתו של בית המשפט היא שהאיסור על ניצול לרעה נועד להתמודד גם עם פגיעה בלקוחות בלבד, למרות שאין בהכרח פגיעה בתחרות בשוק, אולם לאור פרשנותו של בית המשפט בקשר לחזקות הנוספות הקבועות בחוק ניתן לכאורה להסיק מסקנות שונות בקשר למטרותיהם של האיסורים שבחוק. מבלי להכריע בחילוקי הדעות המורכבים הללו, אטען כי לדעתי מתבקשת אחידות בגישתו של בית המשפט לאיסורים שבחוק, ועל בית המשפט להכריע בצורה ברורה מהן המטרות העומדות בבסיס האיסורים שבחוק.

בחלק הראשון של העבודה, אעמוד על ההגדרה של בעל מונופולין, כפי שהיה מוגדר בעבר וכפי שהוא מוגדר כיום; על המבחנים לתיחום השוק הרלבנטי ולתיחום המוצרים הרלבנטיים לצורך הגדרת בעל המונופולין, ועל משמעות הצהרת הממונה על קיומו של מונופולין. בחלק השני, אעמוד על האיסורים הקבועים בסעיף 29א לחוק, על תוקפן של החזקות הקבועות בסעיף 29א(ב) לחוק כחזקות חלוטות או ניתנות לסתירה, ועל חילוקי הדעות בקשר לעילה של קביעת מחיר בלתי הוגן – ככזו הכוללת רק קביעת מחיר נמוך "טורפני" או ככזו הכוללת גם קביעת מחיר גבוה ובלתי הוגן. בחלק השלישי, אעמוד על הפרשנות שניתנה על ידי בית המשפט לחזקות הנוספות הקבועות בחוק, אראה כיצד פרשנות זאת איננה מתיישבת עם הפרשנות שניתנה

לחזקה של קביעת מחיר גבוה בלתי הוגן, ואטען כי לאור חוסר הוודאות בקשר למטרות האיסורים שבחוק יש צורך בוודאות משפטית ובהכרעה ברורה בקשר למטרות האיסורים שבחוק.

מהו מונופולין

ההגדרה של מונופולין מצויה בסעיף 26 לחוק הגבלים עסקיים¹. המחוקק מגדיר מונופולין כך:

(א) בחוק זה, "בעל מונופולין", כל אחד מאלה:

- (1) אדם שחלקו בכלל האספקה של נכסים או בכלל רכישתם, בכלל מתן שירותים או בכלל רכישתם, עולה על מחצית;
- (2) אדם המחזיק כוח שוק משמעותי ביחס לאספקת נכסים או רכישתם, או ביחס למתן שירותים או רכישתם.

נוסח סעיף 26 לחוק הגבלים העסקיים הוא למעשה תיקון של נוסחו הקודם של החוק. במסגרת תיקון מס' 21 לחוק הגבלים העסקיים, שונה נוסחו של סעיף 26 לחוק, והנוסח כיום מרחיב את ההגדרה של מונופולין מכפי שהייתה בעבר. בעבר, בטרם תיקון מס' 21, נוסחו של הסעיף היה כך:

"לענין חוק זה יראו כמונופולין ריכוז של יותר ממחצית מכלל אספקת נכסים או מכלל רכישתם, או של יותר ממחצית מכלל מתן שירותים, או מכלל רכישתם, בידי של אדם אחד (להלן - בעל המונופולין). על קיומו של מונופולין כאמור יכריז הממונה בהודעה ברשומות; על הכרזה כאמור יחולו הוראות סעיף 43(ב) עד (ה), כאילו היתה קביעה לפי סעיף 43(א)".

¹ חוק התחרות הכלכלית, תשמ"ח-1988. (להלן: "חוק הגבלים העסקיים" ו/או "החוק"). יצוין, כי במסגרת תיקון מס' 21 לחוק הגבלים העסקיים, שונה שמו של החוק, וכעת שם החוק הוא "חוק התחרות הכלכלית". אולם למען הנוחות, ומאחר ובמרבית פסקי הדין מכונה החוק בשמו הקודם והנפוץ יותר, אעשה שימוש גם בעבודה זו בשמו הקודם של החוק – חוק הגבלים העסקיים.